

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TARTU LINNA TSN TÄITEVKOMITEE VÄLJAANNE

ABIKS AGITAATORILE JA PROPAGANDISTILE

**SÕJAJÄRGSEID SAAVUTUSI
TARTU LINNAS
1944—1947**

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“

215716

A-16909 u

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TARTU LINNA TSN TÄITEVKOMITEE VÄLJAANNE

ABIKS AGITAATORILE JA PROPAGANDISTILE

SÕJAJÄRGSEID SAAVUTUSI
TARTU LINNAS
1944—1947

*Meie tootmisplaani reaalsus — see on
tööraha miljonid, kes loovad uut elu*

J. Stalin

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU, 1948

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

215 716

Suuteks.

Käesolevas brošüüris leiduv materjal on mõeldud abiks agitatsioonipunktides ja valimisjaoskondades töötavaile propagandistidele ja agitaatoreile.

Fašistlike okupantide poolt Suure Isamaasõja aastail purustatud rahvamajanduse taastamisel ja edasiarendamisel on Nõukogude Liidu paljumiljonilised töötavad hulgad, nende seas ka Tartu linna töötav rahvas, ära teinud tohutu töö. Sõjahaavad ei ole aga veel lõplikult ravitud. Ees seisab veel väga suur töö, kuid ometi tuleb kõrgelt hinnata ka seniseid saavutusi.

Käesolevas brošüüris esitatud faktide ja arvude najal võivad meie linna töötajad veenduda, millega nad on suutnud toime tulla.

Kas niihästi meie ettevõtete, samuti kui tööliste ja teenistujate poolt vabast ajast linna heaoluks tehtud taastamistöö ei peaks meile sisendama õigustatud uhkustunnet oma loomingu üle? Meil on täielik õigus uhked olla oma ettevõtete toodangu üle, samuti kui majade üle, mis oleme üles ehitanud ja taastanud oma linna heaoluks. Kõik see on meie töö vilid.

Nõukogude rahva ennastsalgava töö tagajärgi võime juba selgesti näha. Detsembris 1947 võeti NSVL valitsuse ja ÜK(b)P Keskkomitee poolt vastu tähtis otsus kaardisüsteemi kaotamise ja rahareformi teostamise kohta. Selle tagajärjel võib iga töötaja osta endale tarbeaineid mitu korda rohkem kui varemalt. Materiaalse heaolu tõus kindlustab meie edasise arenemistempo kiirenemist.

Samal ajal, kui Nõukogude Liidus likvideeriti toiduainete normeerimine, vähendati Põhja-Ameerika Ühend-

riikide poolt „abistataval“ Prantsusmaal päevane leiva-
norm 250 grammilt 200 grammile. Meil pole töötuid ja
toiduainete hinnad langevad järjest. Ameerikas aga
kasvab iga päevaga juba niigi tohtu töötute armee
ning hinnad tõusevad pidevalt. Kapitalistlikes maades
halveneb tööliste olukord iga päevaga, meil aga paraneb.

Kui Teises Maailmasõjas meie nõndanimetatud liit-
lased võtsid kaitsehoiaku, kaua aega suutmata luua
teist rinnet, siis meie rahvas oma kangelaslikus võitlu-
ses üks ühe vastu fašistliku Saksamaa ja tema liitlas-
tega mitte ainult ei pannud seisma vaenlase pealetungi,
vaid ka purustas ning hävitas vaenlase.

Samuti lisab meie rahvas praegu, nagu Suure Isa-
maasõja aastailgi, oma kangelasliku tööga iga päev
oma senistele võitudele aina uusi.

Ükski kapitalistlik maa kogu maailmas ei ole võr-
reldes meie maaga ei purustatud rahvamajanduse taas-
tamise ega ka töötava rahva olukorra parandamise alal
teinud tähtsusetutki sammu. Ainult kapitalistlikust
ikkest vabanenud rahvas on suuteline kangelastegudeks.

18. jaanuaril meie linna, samuti kui kogu meie vaba-
riigi töötav rahvas astub valimiskastide juurde, et anda
oma hääl purustamatu kommunistide ja parteitute
bloki kandidaatide poolt nende valimiseks Tartu linna
Tööraha Saadikute Nõukogusse.

Oleme täiesti veendunud, et meie uus kohaliku nõu-
kogu koosseis tuleb hiilgavalt toime ülesannetega, mis
on seotud meie linna edasise kasvu ja õitsenguga. Soo-
vime talle selles tähtsas töös igakülgset edu.

Valimiseelseil koosolekuil esitasid töötajad Töö-
raha Saadikute Nõukogu esimeseks saadikukandidaa-
diks suure Stalini. Stalini nimi on meie rahva jõu ja
võimsuse sümbol. Tema nimi on sümboliks meie lootus-
tele ja võitudele. Tema nimi tähistab meie vankumatut
veendumust meie täielikus ja lõplikus võidus.

Toimetus.

Tartu linnas teostatud ehitus- ja kommunaalalased taastamistööd aastatel 1944—1947.

Tartu Linna Täitevkomitee tegevus, mida lootusrikkalt ja avarate perspektiividega alustati 1940. aastal, katkes ootamatult saksa fašistide kallaletungiga Nõukogude Liidule 1941. a. juunis.

Sõja-aastad ei tähendanud mitte üksnes kolmeks aastaks katkestatud tegevust ja teostamata jäänud kavatsusi, vaid tohutult rohkem: mitme põlve töövaeva hävimist.

Hävitati ja purustati 1831 elamut 71 500 m² elamis-pinnaga ehk 46% kogu Tartu elamispinnast. Hävis 1 teater, 3 kino ja 5 koolihoonet, 94 mitmesugust kultuuriasutist ning 93 tööstushoonet. Peale selle said peaaegu eranditult kõigile Tartu linna hooneile osaks suuremad või väiksemad purustused.

Mitte vähem ei kannatanud kommunaalteenindamise alad ja heakord. Hävis enamik hotelle ja saunu, hävisid kõik Tartu sillad, veevärk. Tartu haljasalad olid purustatud ja tallatud. Ahervaremete ja tuhahunnikute kõrb võttis 1944. a. augustis vastu vabastavat Nõukogude armeed ja oma kodukohta tagasipöördunud tartlasi.

Linna Täitevkomiteel seisis ees arvatult raske ülesanne: organiseerida Tartu taastamine, asuda tegelikult linna taastamisele.

1944. a. kolmas kvartal mööduski peamiselt organi-seerimisperioodina. Koondati kaadreid, elustati Täitevkomitee organite tegevust, kutsuti ellu Tartu taastamiseks vajalikke uusi organeid. Lühikese ajaga — juba 1945. a. alguseks — oli Täitevkomitee tegevus alanud kõikidel aladel. Erilist tähelepanu pöörati seejuures just kommunaal- ja ehitusalade taastamisele.

Kommunaalosakond alustas tegevust esimestel päevadel peale Tartu vabastamist. Allorganitena alustasid septembri- ja oktoobrikuu jooksul tegevust Taastamisremonttööde, Vee, Gaasi ja Kanalisatsiooni, Heakorra ja Kommunaalettevõtete Kontor.

Oktoobri esimeste päevadega alustas tegevust Linna Peaarhitekti Valitsus, kujunedes lühikese aja jooksul linna ehitus- ja taastamistöid ettevalmistavaks, suunavaks ja kontrollivaks organiks.

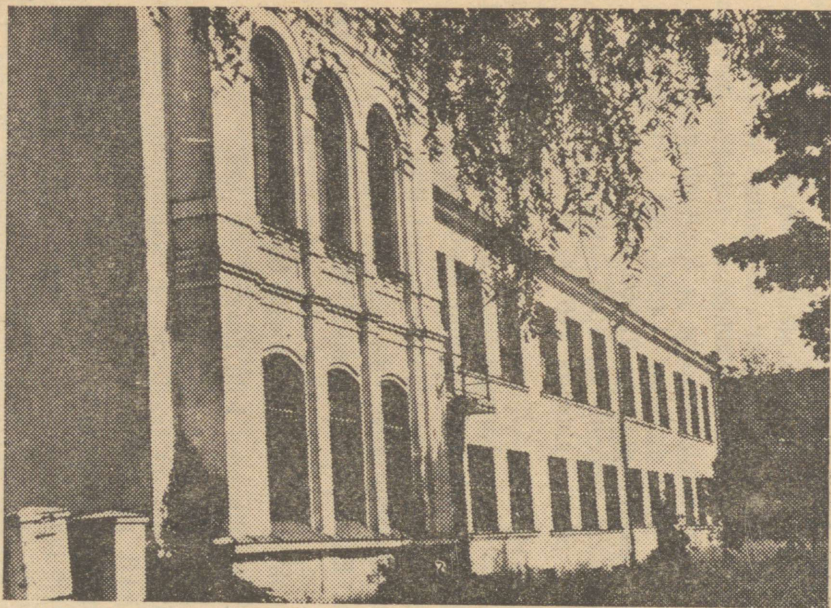
1944. aasta kolmandal kvartalil ja 1945. aasta esimesel poolel oli kommunaal-, taastamis- ja ehitusala organite tegevus suunatud tänavailt rusude ja ohtlike varemete koristamisele ning esmajärguliste kommunaalala teenindavate ettevõtete käikulaskmisele.

Lühikese aja jooksul suudeti tänavad ja kõnniteed viia kasutamiskõlblikku seisukorda, lasti käiku linna veevõrk, avati üks saun ja kaks hotelli, remonditi hädavajalik hulk elumaju, parandati katused, klaasiti kümned tuhanded purustatud aknad.

Elamispinna taastamine.

Silmas pidades elamispinna erakordselt ulatuslikku hävimist, seadis Tartu Linna Täitevkomitee endale esmajärguliseks ülesandeks elamispinna taastamise.

Olgu märgitud, et kui 1940. aastal oli Tartus elaniku

Taastatud Tartu Industriaaltehnikumi hoone Riia tn. nr. 99.

kohta ligi 13 m² elamispinda, siis 1945. aasta 1. juulil oli seda vaid ümmarguselt 6 m²; sealjuures tuleb arvestada seda, et Tartu elanike arv näitas pidevat ja kiiret kasvu.

Alates 1944. a. oktoobrist kuni 1947. a. 1. novembrini on elamispinda taastatud 41 000 m².

Olemasoleva elamispinna säilitamise ja elamute ning elukorterite kasutamiskõlblikkuse tõstmise huvides on teostatud pidevalt remonte ja kapitaalremonte.

1946.—1947. a. on kapitaalselt remonditud 100 objekti, põrandapinnaga 22 000 m².

Jooksvat remonti on 1946.—1947. a. teostatud 850 objektile, põrandapinnaga 140 000 m².

Kapitalimahutuste alal tuleb mainida 1945.—1947. a. Täitevkomitee organite poolt taastatud ja ekspuateerimisele võetud hoonetest:

1. Teaduste Akadeemia hoonet Riia tänaval nr. 60, põrandapinnaga 4200 m².

2. Elumaju Riia tänaval nr. 33, Magasini tänaval nr. 12-a, Kompanii tänaval nr. 1—3 ning rida väiksemaid objekte, põrandapinnaga 5800 m².

3. Koolihoonet Riia tänaval nr. 109.

Täitevkomitee poolt on taastamiseks välja antud 30 objekti. Neist on taastatud ja ekspuateerimisele võetud 6 objekti, põrandapinnaga 2500 m².

Individuaalehitajate poolt, kellele on antud Täitevkomitee poolt laenu, on taastatud ümmarguselt 2500 m² elamispinda. Seega on varemis olnud ja üle 70% purustatud hoonete taastamisega elamispinda juurde loodud ümmarguselt 15 000 m².

1948. a. alguseks valmivad suuremaid objektidest veel hooned Riia tänaval nr. 35 ja Suurturul nr. 3, mis oma-

korda annavad põrandapinda juurde ümmarguselt 2000 m².

Elanikkonda teenindavate ettevõtete hoonetest tuleb mainida veel linna turuhoone taastamist.

Ehitusel olevaist ja 1948. a. ehitamisele võetavaist suuremaist objektidest tuleb märkida:

1. 21. juuni tänaval nr. 3—5 asetsevat ehitusplokki 1010 m² põrandapinnaga ja 9210 m³ mahuga.

2. 21. juuni tänaval nr. 19—25 asetsevat hoonete plokki mahuga 13 500 m³ ja põrandapinnaga 1037 m².

3. Poe tänaval nr. 9 asetsevat ehitusplokki mahuga 10 965 m³ ja põrandapinnaga 2101,5 m², millest elamis-pinda on 966 m².

4. Magasini tänaval nr. 6—10 asetsevat ehitusplokki mahuga 10 083 m³, põrandapinnaga 996 m².

5. Aia tänaval nr. 8 asetsevat ehitusplokki mahuga 8521 m³, põrandapinnaga 1859,1 m².

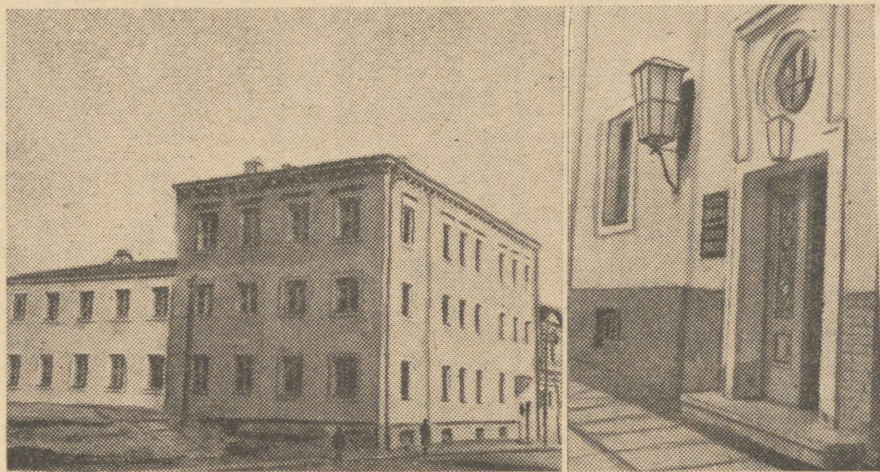
6. Tiigi tänaval nr. 56—58 asetsevate elumajade taastamist, millede kogumaht on 8707 m³, põrandapind 1242 m².

7. Laial tänaval nr. 35 — Magasini tänaval nr. 12 asetsevat hoonet mahuga 2591 m³, põrandapinnaga 432 m².

8. Riia tänaval nr. 111 asetseva koolihoone taastamist keskkooli tarbeks, mahuga 22 710 m³, põrandapinnaga 3628 m².

Peale nimetatud objektide on veel taastamisel mõningaid elamuid asutiste ja ettevõtete poolt, millest 1948. a. on loota põrandapinna lisa kuni 7500 m² ulatuses.

Individuaalehitustegevus uute elamute alal võttis hoogu 1946. aastal ja näitab pidevat tõusu. Nii ei olnud individuaalelamute ehitusi 1945. a. veel

Uesti ehitatud Tartu Ehitustrusti nr. 3 hoone Aia tänaval.
Vasakul — üldvaade, paremal — peasissekäik.

ainustki. 1946.—1947. a. anti individuaalehitusteks välja 185 krunti. 1948. a. on ehituskrunte määratud 146 ehitajale.

1946.—1947. aastal on ehitustöid alustanud 153 individuaalehitajat. Kasutamisele on võetud 15 uut elamut põrandapinnaga umb. 400 m².

Linna Täitevkomitee poolt on määratud individuaalehitajaile ehituslaenu 59 juhul, kokku umb. 400 000 rbl. suuruses.

Individuaalehitajaid on Täitevkomitee Kommunaalmajanduse Osakonna poolt abistatud ehitusmaterjalide andmisega kokku 150 000 rbl. väärtuses. Abistatud on peamiselt telliste (100%-liselt), lubja, tsemendi, katusekivide, tõrvapapi, naelte ja ahjupottide andmisega ning laudsepatöödega.

Heakord.

Veevärgi-, kanalisatsiooni- ja gaasivõrgu taastamine ja laiendamine. Veevärgi taastamist alustati 1944. a. sügisel ja veevärk lasti käiku 1945. a. algul. Et pumbamaja oli purustatud ja samuti ka suures ulatuses veemagistraalitorustikku, siis tuli elanikkonna võimalikult kiires korras veega varustamiseks töötada erakordselt raskeis talveoludes.

Kapitalimahutus veevärgi ehitustöödeks oli 1945. a. 20 000 rbl., 1946. a. 51 000 rbl. ja tõusis 1947. a. 197 000 rbl-le.

Uut veetorustikku ehitati 1945. a. 300 m, 1946. a. 1150 m ja 1947. a. 2520 m.

Samuti on pidevalt kasvanud ka pumpade võimsus. Ööpäevane pumpade läbilaskevõime oli 1945. a. 300 m³, 1946. a. kasvas see 1150 m³-le ja praegu on see tõusnud juba 2300 m³-le ööpäevas.

Vett pumbati 1945. a. jooksul 180 000 m³, 1946. a. 480 000 m³ ning 1947. a. andsjd kõik töösolevad pumbad Tartu elanikkonnale juba 600 000 m³ vett.

1948. a. töökavas on laiendada veevärki veelgi 3 km võrra ja üles seada uus pump võimsusega 2000 m³ ööpäevas.

Kanalisatsioonivõrgu alal on 1946.—1947. a. jooksul asendatud vana torustikku uuega 1 km ulatuses 140 000 rbl. väärtuses.

1948. a. on kavas ehitada uut kanalisatsioonitorustikku 1,7 km ulatuses. Perspektiivkavas on lähemate aastate jooksul ulatuslikumad kanalisatsioonivõrgu laiendamise tööd, eriti kollektori ehitamise osas, mille kohta on projekti koostamine teksil.

Gaasivõrgu alal on taastatud gaasivabrik ja ehitatud ümber retortahi. Kapitalimahutusi on teostatud 360 000 rbl. ulatuses. Gaasi toodang oli 1946. a. 174 322 m³, 1947. aasta vältel aga 184 m³. 1948. a. plaani on võetud retortahju ehitamine ja gaasitorustiku laiendamine 0,3 km võrra.

Teede alal on 1947. a. teostatud sillutustöid 13 730 m³, millega on plaan täidetud 137%-liselt. Asfalttöid on tehtud 26 444 m² (plaani täitmine 130%). Kõnniteid on kruusatud 4173 m² ja sõiduteid 4700 m².

Kolme aasta jooksul on teede ja sildade korrashoiuks kulutatud 951 000 rbl.

Sildade osas on olukord Tartus äärmiselt raske. 1945. a. ehitati ümber Nõukogude armee poolt 1944. a. ehitatud ajutine puusild. 1947. a. ehitati jalakäijaile Kroonuaia tänava otsa kohale pontoonsild. 1948.—1949. a. kavas on ette nähtud Laia tänava otsa kohale raudbetoonsilla ehitamine, mille kohta on valminud ja kinnitatud vastav projekt.

1948. a. plaanis on ette nähtud olemasolevate teede parandamine 30 000 m² ja uute teede ehitamine 10 000 m² ulatuses.

Haljasalad.

1945.—1946. a. on teostatud peamiselt olemasolevate haljasalade taastamise töid.

1946. a. istutati 11 000 puud ja põõsast, 1947. a. 12 300.

1947. a. ehitati välja Riigipanga-esine haljasala ja korrastati Emajõe kaldaid. Kokku on korras hoitud haljasalaid 45 ha ulatuses. 3 aasta jooksul on haljasalade korrashoiuks kulutatud ümmarguselt 6000 rbl.

1948. a. töökavas on peale üldiste korrashoiutööde uute puistike ja puisteede rajamine. On ette nähtud Gustav Adolphi tänava äärse Toomemäe nõlvaku ja Riia tänava (Tähe ja Kalevi tänava vahel) haljasalastamine, samuti end. Kaubahoovi platsi ning Holmi tänava ja Emajõe vahelise kolmnurga haljasalastamine.

Linna puhastamise alal on pidevalt teostatud platside ja tänavate puhastamist. Nii on üksnes 1947. a. jooksul välja veetud mustust ja prügi 12 000 m³; tänavaid ja platse on puhastatud ja korras hoitud 226 000 m². Tänavate kruusamiseks on veetud kruusa 827 m³. Kolme aasta jooksul on puhastustöödeks kulutatud kokku 2 000 000 rbl.

Tänavate valgustuse alal on taastatud kokku 251 valgustuspunkti, sellest 1947. a. 63 punkti. 1947. a. lõpul ja 1948. a. on ette nähtud veel 200 valgustuspunkti juurdeehitamine. Seega oleks sõjajärgne valgustuspunktide arv umb. 50% võrra ületatud.

Linna aianduse alal on esmajärguliseks ülesandeks kasvatada lilli muruväljakute ja ühiskondlike hoonete kaunistamiseks. Nii on 1947. a. istutatud haljasalade

kaunistamiseks 11 000 lilletaime. Lilleistikuid on kasvatatud 293 000, linna kaunistamiseks ja müügiks on kasvatatud lilli 73 000. Samuti on müügiks kasvatatud 96 600 köögiviljaistikut.

1948. a. töökavas on luua linna aianduses ka juurviljakasvatus.

Individuaaliamadega varustamise alal on 1947. a. välja antud aiamaid 471 ha 14 270 leibkonnale (1946. a. varustati aiamaadega 11 000 leibkonda).

Linna elamufondi majade taastamise alal tegutseb Taastamis-remonttööde Kontor, kelle ülesandeks on remontide ja kapitaalremontide teostamine. Remonttööde Kontori tegevus näitab pidevat tõusu nii plaani täitmise kui ka kaadrite kasvu alal.

Linna kommunaalala varustamiseks ehitusmaterjalidega tegutseb Kommunaalosakonna juures varustuskontor „Elvar”, kes täitis 1947. a. oma aastaplaani 1 220 000 rbl. ulatuses (1946. a. 1 000 000 rbl.). Peale varustusbaasidest saadavate materjalidega varustamise tegutseb „Elvar” tootjana, omades linna kommunaalala varustamisel silmapaistvat kohta.

Nii on 1947. aasta jooksul toodetud: katusekive 83 000 tk., aknaraame 1540 m² ja uksi 860 m².

Peale selle toodavad „Elvar’i” töökojad betoontorusid ja kaevurakkeid ning mitmesuguseid muid laudsepa- ja betoontööstuse tooteid. Ühtlasi on „Elvar” olnud pea-aegu ainsaks individuaalehitajate varustajaks ehitusmaterjalidega.

Kommunaalteenindamise alal on Täitevkomitee valduses saunad ja hotellid

Alates 1944. a. on taastatud ja käiku lastud 4 sauna 920 pesemiskohaga, neist 1946. a. üks ja 1947. a. 2 sauna.

Tartu Linna Täitevkomitee töötajad taastamistööl Riia tänaval.

Käimas on Pargi tänava sauna taastamine ja ümberehitamine saunaks-pesumajaks, saunakohtade arvuga 120 ja pesumaja võimsusega 1 tonn pesu päevas.

Hotellidest säilisid Tartus 2 — „Park Hotell” ja „Grand Hotell”, mis taastati 1945. a. Lähemal ajal lastakse käiku ka hotell „Astoria” (ehitustööd lõpetamisel), mille järel Tartu hotellivoodite üldarv tõuseb 120-le. 1948. a. tööplaan näeb ette uue hotelli ehitamise, mahuga 200 voodit, milleks taastatakse ja varustatakse juurdeehitisega endise kliinikuhoone varemed Aia ja Pälsoni tänava nurgal.

Ühiskondlikud tööd.

Tartu taastamisel on etendanud tähelepanuväärivat osa linna elanike kaasabi ühiskondlike tööde korras.

Ühiskondlikke töid organiseeriti juba 1945. aastal. Kogemuste puudumisel, samuti vähese selgitustöö tagajärjel ei olnud neil töodel tol korral loodetud tulemusi. Elanikkonna arusaamine ja osavõtt ühiskondlikest tööd on üha kasvanud ning 1947. a. saavutused on võrreldes 1945. a. omadega mitmekordistunud. Eriti häid tulemusi on andnud 1947. a. suviperioodil tehtud taastamistöö, mida iseloomustab kasv mitte ainult tundides, vaid veelgi enam töö mahus.

1945. a. tehti elanikkonna poolt ümmarguselt 500 000 töötundi ja 1946. a. 1 000 000 töötundi. Neil aastail esines tööde organiseerimises mitmesuguseid puudusi, tööviljakus oli madal.

1947. a. seati ühiskondlike tööde teostamine uuele alusele. EK(b)P Tartu Linna Komitee ja Tartu Linna Täitevkomitee ühise otsusega määrati ühiskondlike tööde korras taastamisele 33 objekti, milliste tööde teostamiseks otsustati teha 1 000 000 töötundi, arvestades iga töötaja kohta 50 töötundi.

Autobaasi nr. 4. vulkaniseerimistöokoja töötajad valmistavad
betoonisegu uue ehitise juures Riia tänaval.

Tegelikult aga tehti 1947. aastal 19 060 Tartu elaniku poolt 1 920 000 töötundi. Iga töötaja poolt täideti 50—180 töötundi.

Vastutasuks meie linna töötajate poolt valdadele osutatud šeflusabi eest toetasid 1800 talupoega 11-nest Tartu ümbruskonna vallast oma isikliku tööga linna taastamist.

3 aasta jooksul on varemetest korjatud 2 780 000 telliskivi, mis on uutes ehitistes ära kasutatud. Peale selle on kogutud 520 m³ raudkive, raudtalasid, keskküttearmatuure ja muid ehitusmaterjale, mis leiavad taastamisobjektidel kasutamist.

Tartu Kommunaalfondis oleva elamispinna kapitaal- ja jooksva remondi teostamisest ja talvekorda seadmisest võttis 520 elumaja juures osa 8000 inimest. See saavutus on märkimist leidnud ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruses.

Nagu näitavad arvud, kujutab meie kodulinna töötajate poolt ühiskondlikus korras tehtud töö määratu suurt abi meie elamispinna taastamisel ning töötava rahva heaolu kiiremal kättevõitmisel.

Innustatuna neist saavutustest ja kasutades ära seniseid kogemusi, on 1948. aastal võimalik veelgi tõhusamalt organiseerida meie kodulinna taastamist ühiskondliku töö korras.

Linna ehistamise üldsuund.

Käsiläbi areneva ehitustegevusega on käinud pidevalt insenerialased ettevalmistused linna plaaniliseks taastamiseks perspektiivkava järgi.

Kodanlikus Eestis oli Tartu arenemine juhuslik, alludes erakapitali taskuhuvidele. Tartu külje alla tekkinud agulid — Karlova, Veeriku, Ropka — arenesid aasta-

kümneid kunstlikult isoleerituina muust linnast, sest neid ei tahetud näha „pürjelite” linna täieõiguslike osadena. Tekkis tänavate võrk, mille kujundas maaomanike-möisnike heaksarvamine nende individuaalse tulukuse seisukohalt. Meie linn on täis nõelasilmi, kägistatud tänavate osi, terav- ja tõmpnurkadega maju. See oli paratamatus maa kui eraomandi puutumatus tõttu. Ainult harvadel juhtudel riskisid „linnaisad” sundvõõrandamisega, sest enamasti need äpardusid ja tõid asja algatajale kaela vaid ebameeldivusi.

Meie linnad ja asulad, nende seas ka Tartu, ootasid aastaid ajakohaseid planeerimiskavu. Kuigi neid koostati, ei suudetud neid ellu viia, sest tänavate ja platside alla planeeritud maa eest oleks tulnud maksta miljoneid, mida kusagilt polnud võtta.

Tartul puudus linna üldplaan, puudus plaanikohane ehituspoliitika. Majad tekkisid üksikehitistena, terviklike ansambliteni ei jõutud.

1939. a. kehtestati uus ehitusseadus, millest kalduti lootma, et see tervendab meie ehitamistingimusi, kuid ka sellest ei olnud erakapitali kõikvõimsuse tõttu nimetamisväärselt abi. Ehitusjärelevalveorganite peategevusalaks kujunes võitlus omapead ehitada tahtva peremehega, kes vaatas määrustele kui paratamatule pahele.

Linna ehitusmäärus puudus. Viimane saksa- ja venekeelne ehitusmäärus pärines aastast 1898, mida oli säilinud vaid mõni eksemplar ja mis oli harulduseks oma kättesaadamatuse tõttu.

Vaatamata sõjaolukorrale 1944. a. ei unustatud Nõukogude valitsuse poolt meie linnade ehitusalast arenemist. NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 13. oktoobrist 1944 kehtestati üleliidulises ulatuses Linna paarhitekti põhimäärus, mis pani kindla aluse meie lin-

nade plaanilisele kujundamisele. Põhimäärusega on tagatud linna orgaaniline ja terviklik arenemine.

Linna Peaarhitekti Valitsuse juures tegutseb linna arhitektuurikomisjon tähtsamate ehitusalaste probleemide igakülgselt läbiarutamiseks.

Ehitustegevust kontrollivaks organiks on Riikliku Arhitektuur-Ehitusliku Kontrolli Tartu Linna Inspektsioon.

Eespoolnimetatud organite ellukutsumisega 1944. a. oktoobris asuti viivitamatult Tartu uue üldplaani ja ajakohase ehitusmääruse koostamisele.

1945. aastal valmis linna uus ehitusmäärus ja 1946. a. linna üldplaani skeem. 1947. a. detsembriks on valminud linna üldplaani.

Linna üldplaani koostamise kõrval on tehtud planeerimiskavad ka individuaalrajoonidele: Ropka linnaosas 20 ha, Raadi linnaosas 18 ha, Tamme linnaosas 7 ha, millistele maa-aladele on planeeritud 350 ehituskrunti.

Ehituslikul taastamisel on Tartus pööratud erilist tähelepanu arhitektuurimälestusmärkide säilitamisele. Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega on kinnitatud Tartu linnas leiduvate arhitektuurisäilmete nimestik (36 objekti), milledest 1 objekt (Toome varemed) on tunnistatud üleliidulise tähtsusega mälestusmärgiks.

Elamute ehitamise alal tuleb taastada ja ehitada uut elamispinda elamufondi liinis 50 000 m².

Administratiiv-, kultuuri-, tervishoiu- ja muude ühiskondlike hoonete ehitamise alal tuleb taastada või ehitada mitmeid suuremaid hooned, milledest tähtsamad on üks uus kinohoone, Radioloogia-instituudi, ühe keskkooli ja Industriaaltehnikumi hooned, linna ujula, Ülikooli loomaarsti-

teaduskonna ja metsateaduskonna hooned ning üliõpilaste ühiselamu (500 kohaga).

On käimas eeltööd RT „Vanemuise” hoone taastamiseks, mille kohta 1. detsembril 1947. a. on valminud taastamise eelprojekt.

Tööstusehitiste alal on ette nähtud põllutöömashinate tehase „Võit” ja metallitööstuse „Edu” uute tehasehoonete ehitamine.

Samuti tuleb ehitada uusi tööstushooneid Nahakombinaadile, Piimakombinaadile, Jahu- ja Leivakombinaadile (leivavabrik võimsusega 25 tonni ööpäevas ja makaronitehas võimsusega 5 tonni ööpäevas). Peale nende on rajamisel sanitaarfajansstoodete tehase ja kombineeritud loomatoidu vabrik.

Linna kanalisatsioonivõrgu laiendamise alal luuakse plaani kohaselt uut kanalisatsiooni 6 km ulatuses 1 500 000 rbl. väärtuses ja laiendatakse 15 km ulatuses veevõrku, samuti 1 500 000 rbl. väärtuses.

Individaalehitisteks määratud rajoonid (Ropka, Tamme, Raadi, Tähtvere) moodustavad loomuliku lüli olemasolevaile säilinud elamurajoonidele. Nende paigutamine mitmesse linnaossa on tingitud vajadusest varustada töötajaid elamispiinnaga oma töökoha läheduses.

Aastad 1946—1950 on esimeseks astmeks linna uue üldplaani rakendamisel.

Üldplaani näeb ette olulisi muudatusi peamiselt südalinnarajoonis uute platside rajamise, tänavate laiendamise ja uute hooneplakkide ehitamise näol. Käesoleval viisaastakul ei toimu selles rajoonis kapitaalse iseloomuga ehitiste püstitamisi, välja arvatud põlenud kivivaremete taastamine ja kvartalitevaheliste lünkade ehitamine.

Seega piirdub planeerimisprojekti teostamine 1946.—1950. a. peamiselt eeltöödega eelolevaks ehitamiseks: platside ja tänavate rajamisega.

Tartu tsentrumi vanalinnaosa taastatakse kooskõlas vanalinna senise ilmega. Säilinud kolmekorruseliste kivihoonete fassaadid taastatakse endisel kujul. Seejuures vähendatakse tunduvalt ehistamise protsenti: siseõuedele ei taastata näotuid kõrvalhooneid ja juurdeehitisi.

Rajatakse uusi platse, esijoones uus peaplatz, samuti laiendatakse tunduvalt jõeäärseid puiestikke. Käesoleval viisaastakul hoonestamisele mittekuuluvad platsid haljasalastatakse ajutiselt muruga.

Erilist tähelepanu pööratakse liiklemise peamagistraalide äärde tekkinud lünkade täitmisele, et tänavaile terviklikku ilmet luua. Neist magistraalidest on esikohal Riia, Võru ja Narva maantee ning 21. juuni tänav.

Peamagistraalide-äärsed hooned taastatakse südalinnas kolmekorruseliste kivistmajadena.

Uute elamute püstitamine, mis viie aasta plaani järgi võib alata 1948. aastal, toimub peamiselt senistes kahekuni kolmekorruseliste kivi-elamute rajoonides — Tähe, Riia, Aia ja Tiigi tänaval, osaliselt ka Narva maanteel. Kahekorruselised puitelamud ehitatakse Tähtvere linnaossa ja Puiestee tänavale, silmas pidades, et neis rajoonides on korralikult sillutatud tänavad, kanalisatsioon ja elektrivõrk ning hõlpus ühendus veemagistraalidega.

Hoonete kujundamisel jätkatakse seniseid ehitustraditsioone, mis on tingitud kohal leiduvast ehitusmaterjalist: peamiselt telliskivist seinad, pealt krohvitud; kivi-dega kaetud katused.

Need on üldjoontes Tartu linna ehitus- ja kommunaalalase taastamise piirjooned, milles peegeldub Tartu

Linna Täitevkomitee kolmeaastane töö ja millega on antud suund linna ehituslikuks ja kommunaalalaseks arenemiseks lähemal aastail.

Rajatud alus ja saadud kogemused on tagatiseks, et koostatud plaan viiakse ellu, ja veel käesolev sugupõlv näeb Tartut tuhande tõusnuna senisest suuremana ning kaunimana.

Tartu tööstus.

3. novembriks täitis Tartu linna tööstus 1947. aasta toodanguplaani. Linna tööstus andis 1947. aastal 10 kuu ja 2 päevaga ligemale 2 korda rohkem toodangut kui kogu 1945. a. kestel, saavutades seega sõjaeelse taseme. Üksikute eesrindlike ettevõtete kasv on eriti silmapaistev. Kui võtta 1945. a. toodang 100-na, siis näitavad üksikud Tartu ettevõtted 1947. a. 10 esimese kuu jooksul järgmist toodangu kasvu:

Kammivabrik	920%
Nahakombinaat	200 „
Alumiiniumivabrik	173 „
Tehas „Võit”	273 „
Linna Tööstuskombinaat	330 „
Trükikoda „Hans Heidemann”	210 „
Artellid	122 „

Seega kasvas linna tööstuse toodang 1946. a-ga võrreldes keskmiselt 51,2%.

Linna ettevõtete poolt toodetud artiklite nomenklatuur on silmapaistvalt suurenenud. Nimetame neist vaid mõningaid: jalatsid, rõivad, kammid, nõöbid, mitmesugused alumiiniumnõud, taskulambid, mööbel, kööginõud, pudelid, põllutööriistad, ehitusmaterjalid, vorst, konservid, või, juust, õlu, liköörid.

Tööstuse hoogne taastamine ja edasiarendamine on tööliste ja insener-tehnilise personali ennastsalgava töö

tulemuseks. Juba Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevaks, s. o. 10 kuu jooksul, ületas umbes $\frac{1}{4}$ Tartu töolistest oma aastaplaani, 73 töolist aga täitsid 2—3 aasta normid.

Sama aja jooksul on tööliste poolt esitatud 167 ratsionaliseerimisetepanekut. Nendest on 95 kõige väärtuslikumat tootmisprotsessis juba rakendamist leidnud, mille tagajärjel on saavutatud tootmiskulude kokkuvõtteid 650 000 rbl. ulatuses.

Eeskujulikult on töötanud raudteetranspordi töölised. Märkatavalt on ületatud vagunite ja vedurite remondi plaan; rongide tehniline kiirus on tõusnud. Tartu jaama vagunite mahalaadimise plaan on täidetud 123%-liselt ja pealelaadimise oma 109%-liselt.

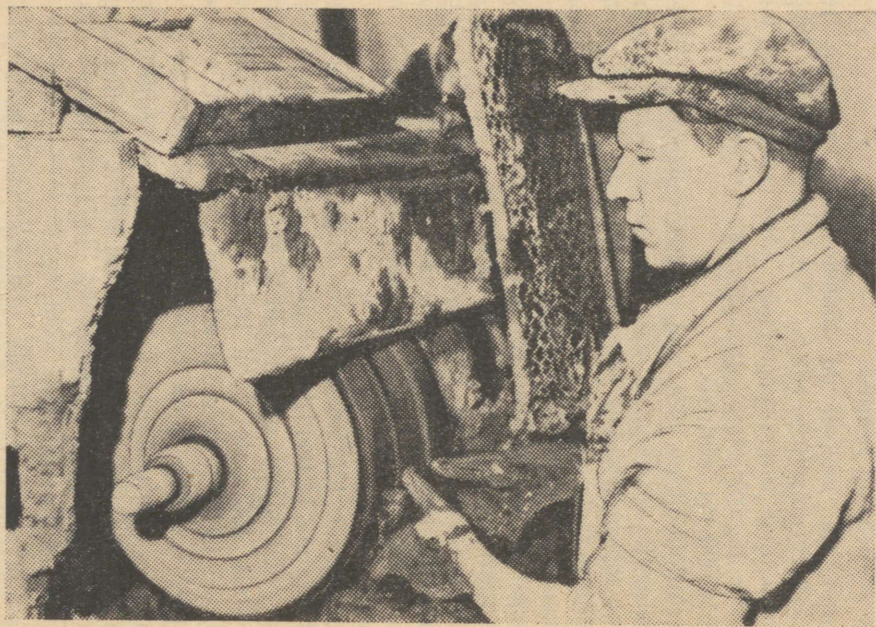
Peipsi Jõe laevanduse kollektiiv on nii reisijate- kui ka kaubaveo osas oma plaani ületanud.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevaks lõpetati purustatud elevaatori taastamise tööd. Ehitustöölised on 10 kuu jooksul taastanud 9273 m² elamispinda.

Leningradi tööstusettevõtete tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate üleskutse grandioosse sõjajärgse viisaastaku plaani täitmiseks 4 aastaga leidis meie linna töötajate poolt tulise vastuvõtu. Hiilgavad tulemused 1947. a. töös sisendavad veendumust, et need ülesanded on meie linna töötajatele jõukohased.

Paljudes Tartu käitistes toimusid 21. novembril 1947 miitingud, kus töötajate kollektiivid kiitsid vaimustusega heaks leningradlaste patriootliku algatuse ning võtsid enestele uusi sotsialistlikke kohustusi.

Kammivabriku kollektiiv otsustas viie aasta plaani täita 1948. a. 1. maiks. Linna Tööstuskombinaadi kollektiiv otsustas viisaastaku plaani täita $3\frac{1}{2}$ aastaga. 4 aastaga lubasid seda teha Telefonivabrik, Nahakombi-

Tartu Kammivabriku stahhaanovlane R. R a n d m a.

naat, Metallikombinaat, tehas „Võit”, Alumiiniumivabrik ja paljud teised.

Kohustusi viie aasta plaani ennetähtaegseks täitmiseks ei võta endile mitte ainult vabrikute kollektiivid tervikuna, vaid ka üksikud töölised individuaalselt.

Nõukogude Eesti parimaid müürseppi (Tartu Ehitustrust nr. 3)
I. Antonov.

Telefonivabriku treial sm. P. Danilov kohustus täitma oma individuaalplaani $2\frac{1}{2}$ aastaga, treial sm. A. Nikitin 3 aastaga ja monteeriija sm. V. Koha $3\frac{1}{2}$ aastaga.

Nädal pärast leningradlaste üleskutse läbiarutamist võtsid Telefonivabrikus endile viie aasta plaani ennetähtaegseks täitmiseks individuaalsed kohustused 82 tööliset,

kohustudes oma plaanid täitma järgmiselt: 10 isikut
2½ aastaga, 19 — 3 aastaga, 47 — 3½ aastaga ja 6 —
4 aastaga.

Metallikombinaadi keevitaja sm. V. Rätsepp kohustus
individuaalselt viie aasta plaani täitma 1948. aasta
21. juuniks.

Teadusliku uurimise ja õppeasutiste ning kunsti- ja kirjastamisala saavutusi.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tartu Filiaal.

Eesti NSV TA Tartu Filiaal alustas tegevust 11. jaanuaril 1947, saades oma kasutusse nägusa taastatud maja Riia tn. 60.

Esimene tegevusaasta kulus koosseisude komplekteerimiseks, teaduslike uurimistööde plaanide koostamiseks ja töövahendite hankimiseks ning muuks organisatoorseks tööks. Tänu meie partei ja valitsuse ning Tartu kohalike võimuorganite tõhusale kaasabile on eeltöödega nüüd lõpule jõutud ja on saadud asuda teadusliku uurimistöö sisulisele teostamisele.

ENSV TA Tartu Filiaali asutiste hulka kuuluvad Ajalooinstituut, Keele- ja Kirjandusinstituut, Bioloogiainstituut, Loomakasvatus- ja Veterinaariainstituut, osa Matemaatika-Füüsika-Mehhaanikainstituudist, Riiklik Kirjandusmuuseum, Eesti Rahva Muuseum ja Tallinnas asuva Põllumajandusinstituudi Mullalaboratoorium.

Tartu filiaali teaduslikud töötajad, teaduslik abipersonal ja teenistujad moodustavad 216-liikmelise kollektiivi.

Peale selle kuulub Tartu filiaali juurde Tähtvere abimajand 140 töötajaga.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tartu Filiaali koosseisus töötavad teadlased võtavad täie vastutustundega

Taastatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tartu maja.

omaks seltsimees Stalini poolt püstitatud juhendi: järele jõuda teaduse saavutustele väljaspool meie maa piire ja need lähema aja jooksul ületada.

Ühiskonnateaduste Osakonna asutiste kõige aktuaalsemaks ülesandeks on praegu meie rahva ajaloo ja kultuuripärandi ümberhindamine marksistlikult vaatekohalt ning samal ajal nõukogude kultuuri kindlustamine meie maal.

1948. a. tööplaanis on tähtsaimaks ülesandeks uue ajalooõpiku koostamine.

Keele- ja Kirjandusinstituudil on käsil „Suure õigekeelsussõnaraamatu” väljaandmine, mille 1. vihk on peatselt trükivalmis.

Samuti on teksil erialaste sõnaraamatute koostamine.

On tarvis anda kriitiline hinnang kodanluseaegsele kirjandusele.

Samuti on ühiskonnateaduste-alastest töödest käsil Vene-Eesti ajalooliste ja kultuuriliste suhete selgitamine.

Riiklik Kirjandusmuuseum on alates 1. juulist 1946, mil ta liideti Teaduste Akadeemia süsteemi, korraldanud 8 näitust, samas ajavahemikus on Eesti Rahva Muuseumi poolt korraldatud 3 näitust. Näituste eesmärgiks on olnud nii tänapäeva nõukoguliku eesti kirjanduse ja kultuuri kui ka vana rahvusliku kultuuripärandi tutvustamine laialdastele töötavaile hulkadele.

Bioloogiainstituudis on teksil ulatuslik uurimistöö Eesti NSV loomastiku ja taimestiku kohta. Samal ajal tehakse suurt tööd meie loomakasvatuse ja tõuaretustöö küsimuste lahendamise alal, et võimalikult kiiremini taastada meie karjamajanduse sõjaeelne tase.

Mullalaboratooriumis uuritakse suure põhjalikkusega meie põllumuldade omadusi, millise töö üheks silmapaist-

vaks tulemuseks on Lõuna-Eesti põllumuldade lupjamine, mille tagajärjel tõusevad tunduvalt meie viljasaagid. See töö on praegu juba rakendamisjärgus.

Fašistlike barbarite poolt lõhutud Tartu Tähetorn on täielikult taastatud. Hiljuti lõpetati ka suurima teleskoobi taastamistööd, mis võimaldavad ka siin teaduslikku uurimistööd jätkata.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tartu Filiaali teadlased teevad kõik selleks, et siduda oma tööd kõige tihedamalt sotsialistliku ülesehitustöö praktikaga.

Tartu Riiklik Ülikool.

Tartu Riiklik Ülikool on Nõukogude Eesti vanim ja suurim kultuurikeskus. Fašistlikud okupandid tahtsid Tartu Riikliku Ülikooli oma hävituskires põhjani lammutada. Kuid see neil ei õnnestunud tänu võitmatu Nõukogude armee kiirele edasitungile. Vaatamata suurtele kahjustustele võis TR Ülikool vaevalt 2 kuud pärast Tartu vabastamist alata õppetööd 17. novembril 1944. Ja 1. septembril 1947 alustas TR Ülikool juba oma neljandat sõjajärgset õppeaastat. Nõukogude Eesti kõigist osadest sisseastumiseksameile ilmunud õpihimulistest noortest võeti esimesele kursusele vastu ligikaudu 800 uut üliõpilast. Koos endistega õpib nüüd ülikoolis üle 2700 üliõpilase, millisele arvule lisandub veel 300 mittestatsionaarset üliõpilast. Hoolimata sellest, et viienda ja kuenda kursuse koosseisud on sõjast tingitud asjaoludel silmatorkavalt väikesearvulised, võib siiski öelda, et juba käesoleval õppeaastal võtab TR Ülikoolis õppetööst pidevalt osa rohkem üliõpilasi kui kunagi varem meie ülikooli ajaloo kestel. Järjekindlalt on kasvanud ka meie ülikooli õppejõudude hulk. Käesoleval hetkel ulatub õppejõudude arv üle 500, nende hulgas 125 professorit

ja dotsenti, 133 õpetajat, 131 assistenti. TR Ülikooli teenistujate ja tööliste arv ulatub 600-ni. Nii moodustab TRÜ pere enam kui 4200-liikmelise kollektiivi.

Sõjajärgseil aastail on meie ülikooli kasvandike arv järjekindlalt tõusnud. Kuid iga aastaga on avardunud ja mitmekesisistunud ka meie ülikooli teaduskondade ja osakondade struktuur. Eelmisel õppeaastal asutati põllumajandusteaduskonna metsaosakonna baasil iseseisev metsandusteaduskond 2 osakonnaga — metsamajandus- ja metsatööstusosakonnaga. Käesolevast õppeaastast alates kujundati matemaatika-loodusteaduskonnast 2 iseseisvat teaduskonda: füüsika-matemaatikateaduskond ja bioloogia-geoloogiateaduskond. Samuti astuvad käesolevast õppeaastast alates tegevusse 2 uut osakonda. Ajalookeeleteaduskonnas moodustati loogika- ja psühholoogiaosakond. Füüsika-matemaatikateaduskonnas võeti esmakordselt vastu üliõpilasi keemiaosakonda. Nii võime öelda, et TR Ülikool oma 9 teaduskonnas, mis haaravad 16 osakonda, s. o. 16 eriala, valmistab ette eriteadlasi Nõukogude Eesti kultuuri, teaduse ja rahvamajanduse kõige mitmekesisemaile aladele.

Järjest suurenev üliõpilaste arv ja meie ülikooli struktuuri järjekindel avardamine on seadnud aastast aastasse kasvaᵛaid nõudmisi meie ülikooli materiaal-tehnilise baasi kindlustamise ja edasiarendamise alal. Meil on tulnud mitte ainult taastada fašistlike barbarite poolt hävitatud ülikooli asutisi, vaid rajada suur hulk uusi õppeabi-asutisi, õppebaase. Meil on tulnud luua ja sisustada ühiselamuid üliõpilastele ja kindlustada elamufondi üha suurenevale õppepersonalile.

Kõrgema Hariduse Ministeeriumi poolt kinnitatud kapitaalehituste ja remontide kava kohaselt on suudetud Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Tartu Linna Täi-

tevkomitee lakkamatul abistamisel võtta algavaks õppeaastaks ekspluateerimisele 3 suurt hoonet. Lõplikult on valminud kehakultuuriteaduskonna võimla, mis nüüdsest peale ei teeninda mitte ainult teaduskonna enda õppetöö vajadusi, vaid ka kõigi teiste teaduskondade üliõpilaste kehalist kasvatust. Meie ülikool võtab ekspluateerimisele ka keemiahoone kolmanda ja neljanda korruse, mida me saame kuni kogu hoone lõpliku valmimiseni kasutada osaliselt auditooriumidena, millede järele tundsiime suurt puudust. Kolmanda suurema objekti moodustab hoone Tiigi tn. nr. 78, mis tuleb kasutamisele üliõpilaste uue ühiselamuna. Selle hoone kasutamisele võtmisega koos teiste olemasolevate võimalustega saime alanud õppeaastaks elamupinda lisaks eelmise aasta elamupinnale 250 üliõpilase jaoks.

Ülikoolis käib intensiivne õppetegevus. Üliõpilased näitavad semestrist semestrisse üha paremaid õppetulemusi. Plaani kohaselt pidi kevadsemestri eksamisesseioonil saadama 8489 hinnet, faktiliselt saadi 8006 hinnet ehk 94,31%. Õppetöö kõrval võtavad üliõpilased osa teaduslike ringide tegevusest. Isetegevusringid tegutsevad kirjanduse, kunsti, spordi ja muudel aladel. Ülikooli laulukooridesse on koondunud rohkem kui 300 üliõpilast.

Õppetöö kõrval on Tartu Riikliku Ülikooli õppejõud rakendunud loovale teaduslikule tööle. 1947. a. töötas 346 õppejõudu 280 teema kallal. Õppejõudude töid on ilmunud ülikooli poolt väljaantavais „Toimetistes”. Seni on ilmunud üle kahekümne emakeelse kõrgema kooli õpiku paljudelt erialadelt. Viimaste semestrite jooksul on õppejõudude poolt toimunud 8 doktori- ja 12 kandidaadi väitekirja kaitsmine. 1948. a. kavas on väitekirjade arv veelgi suurem. Praegusel hetkel õpib meie ülikoolis 20 aspiranti, kes ligemal ajal peavad kaitsma oma kandi-

daadi-väitekirja. Moskva ja Leningradi ülikooli professore juhendusel töötab ligikaudu 20 õppejõudu oma väitekirja koostamisel.

Ülikooli õppejõud võtavad agaralt osa ka teaduse populariseerimisest laialdastele töötavatele hulkadele. Eelmise õppeaasta jooksul avaldasid meie õppejõud üle 150 populaarteadusliku kirjutuse. Paljud õppejõud on Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu liikmed ja peavad loenguid selle ühingu Tartu osakonnas.

Ülikooli õppejõud täiendavad end lakkamatult ideelis-poliitilisel alal mitmesugustes ringides ja seminarides, sidudes oma teaduslikku uurimistööd üha tihedamini sotsialistliku ülesehitustöö ülesannetega. Meie ülikooli õppejõud on õppinud paljastama nn. apoliitilise hoiaku õiget palet ja selle kahjulikkust ning nad võitlevad järeleandmatult kodanliku aja pärimuste ja harjumuste, kodanliku ideoloogia jäänuste vastu.

Järjest kasvava teadlikkusega suhtuvad TR Ülikooli õppejõud nõukogude ühiskondlik-poliitilise elu küsimustesse. Eesti NSV Ülemnõukogu valimistel pidasid ülikooli õppejõud hulgaliselt loenguid ja esinesid raadioettekannetega. Eelseisvail kohalike nõukogude valimistel on sajad õppejõud ja üliõpilased rakendunud valimiskampaaniasse valimisjaoskondade liikmetena, agitaatoritena jne. ning esinevad valijate ees selgitavate loengutega.

TR Ülikool valmistab ette eriteadlasi sotsialistliku ülesehitustöö väga mitmekesistele aladele. Meie ülikool tahab teha kõik selleks, et need eriteadlased oleksid aktiivsed ühiskonnategelased, kes kogu energia ja innuga teostaksid bolševike partei poliitikat. TR Ülikool taotleb seda, et tema kasvandikud oleksid aktiivsed võitlejad Lenini-Stalini ideede eest, mis kindlustavad meie kodumaa edasist õitsengut.

RT „Vanemuine”.

Eesti vanim teater „Vanemuine” alustas tööd 1944. a. sügisel. Fašistlikud barbarid süütasid veel viimasel hetkel teatrihoone, mille tagajärjel kogu teatri varandus hukkus. Kaardrist oli säilinud vaevalt pool koosseisu. Esimese hooaja esimene pool kulus otseselt majanduslikule ja organisatoorsele taastamisele. Iga vanemuislane pani käed külge uue kodu loomiseks okupatsiooni ajal kinoks kasutatud endises saksa teatris, millise tööga jõuti 21. detsembriks 1944 niikaugele, et teater võidi avada A. Kitzbergi näidendiga „Enne kukke ja koitu”. Sellest esimesest etendusest kuni käesoleva hooaja B. Tširskovi „Võitjateni” ja I. Dzeržinski ooperini „Vaikne Don” on käidud väga pikk tee. 1944/45. a. hooajal oli ainult 9 lavastust, 1945/46. a. 15 lavastust, 1946/47. a. 14 lavastust ja 1947/48. a. hooaja esimesel poolel 7. Seega on tartlased näinud „Vanemuise” laval viimase 3½ aasta kestel 43 uuslavastust. Juba teatri 75 aasta juubeliks etendatud Eugen Kapi ooper „Tasuleegid”, Lydia Koidula üle-eestiliseks suursündmuseks kujunenud „Kosjakaskede” lavastamine ja William Shakespeare'i „Tõrksa taltsutus” kinnitasid, et meie vanim teater pälvib juba täisväärtusliku nõukogude teatri nimetust, küllastajate rohkuse tõttu ühtlasi aga ka rahvateatri nimetust. 1946. a. I kvartalil sammus „Vanemuine” küllastajate arvu poolest meie teatrite esirinnas.

Siitpeale hakkas teater esitama ideeliselt kõrgeväärtuslikke töid kunstiliselt tunnustatud tasemel. See tase on aastast aastasse näidanud üha tõusvat suunda noorte ja andekate näitlejate esilekerkimisega (Kasuk, Valdre, Jaansoo), vanemate näitlejate (Mälton, Kivilo) ande avardumisega ning ühtlase kunstilise ansambli tekkimisega. Parimaiks „Vanemuise” lavastusteks kujunesid peale „Tasuleekide” ja „Kosjakaskede” Stalini

preemia laureaadi A. Jakobsoni näidendi „Elu tsitadelis” esilavastus, A. Surovi „Kaugel Stalingradist”, K. Simonovi „Vene küsimus”, G. Ernesaksa ooper „Pühajärv” ning S. Prokofjevi ballett „Romeo ja Julia”. Peale selle on teater ohtralt teenindanud ka maad, külastades maalavasid ümmarguselt 120 korral. Eesti NSV 6. aasta-päeva puhul autasustati „Vanemuist” Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. Teatri praeguseks ülesandeks on luua oma publikuga senisest veel tihedam kontakt.

Tartu Riiklik Kunsti-instituut.

Tartu Riiklikul Kunsti-instituudil tuli meie kodulinna vabastamise järel Nõukogude Armee poolt alustada tööd materiaalse baasi loomisega. Fašistide poolt olid hävitatud hooned ja inventar. Õppejõudude kaadri kõige progressiivsem osa oli mõrvatud. Kuid energilise organiseerimistöö tulemusena suudeti õppeasutis siiski 1944. a. 15. novembril tööle panna.

Tartu Riikliku Kunsti-instituudi töö toimub 3 teaduskonnas: maali-, skulptuuri- ja graafikateaduskonnas. Töö on jaotatud 8 kateedri vahel.

Praktilise ala kateedritest töötavad tahvelmaali- ja monumentaalmaali-kateeder ja kõiki kolme teaduskonda teenindav joonistuskateeder. Teoreetilistest kateedritest töötavad marksismi-leninismi, kunstiajaloo ja vene keele kateeder.

Kunsti-instituudil on praegu 32 õppejõudu, abi-õppepersonal koosneb 12 isikust, teenistujaid on 32. 134 üliõpilasest on 69 naised ja 65 mehed. Seega moodustab kogu instituudi pere 210-liikmelise kollektiivi.

Sõjajärgsel perioodil on instituudi lõpetanud 8 isikut, neist 6 maali ja 2 graafika alal.

Mitmed praegustest õpilastest alustasid oma õpinguid

kodanliku Eesti aegses kunstikoolis „Pallas”. Tartu Riiklikus Kunsti-instituudis edasi õppides tekkis neil uute õppeainete juurdetulekuga terve rida akadeemilisi võlgnevusi. Need võlgnevused, tegemata jäänud eksamid, tuli kiires korras sooritada. Nõnda oli 1945/46. õppeaastal 127 üliõpilasest 57-mel võlgnevusi. 1946/47. õppeaasta lõpul oli 124 üliõpilasest jäänud võlgnevusi veel 15 isikul. Praegu on need võlgnevused peaaegu täiesti juba likvideeritud.

1947. a. töös on instituudil olnud märkimisväärne edu: on toimunud nii õppejõudude kui ka üliõpilaste ideelis-poliitilise taseme tõus, õppetööst Marksismi-Leninismi Õhtuülikooli Haridus- ja Kunstiteaduste Teaduskonnas võtsid kõik õppejõud osa ja sooritasid nõutavad eksamid.

Õppejõududele on korraldatud ekskursioone Moskvasse ja Leningradi. Moskvas korraldatud üleliidulisest kunstinäitusest võeti mitmete teostega osa.

Kahe õppejõu teadusliku uurimistöö ülesanded on võetud üleliidulisse teadusliku uurimistöö plaani.

1947. a. korraldati suvised instituudi õppebaasid Kuustes ja Kobratus, kus kahe kuu jooksul töötanud üliõpilased ja õppejõud tootsid suure hulga kompositsioonilist materjali. Nõnda ammutati rikkalikult ainet, mis kuulub läbitöötamisele talvisel õppeperioodil.

1947. a. sügissemestril võeti plaanikohaselt vastu 25 uut üliõpilast.

Seega on Tartu Riikliku Kunsti-instituudi õppejõud ja üliõpilased rakendunud pingsasse töösse, et senisest suuremal määral näidata ideelist kasvu oma loomingu ideoloogilises ja temaatilises osas ning sel alusel luua uusi kõrgeväärtuslikke töid meie nõukoguliku kunsti varasalve.

RK „Teaduslik Kirjandus”.

RK „Teaduslik Kirjandus” alustas 1945. a. peale Tartu vabastamist saksa okupantidest tööd väga rasketes tingimustes. Fašistide poolt tekitatud kahju meie kirjastustele ja polügraafilisele baasile oli suur. Tartu trükikodade sisseseaded olid purustatud ja rüüstatud, üks paremaid Tartu trükikodasid — „Ilutrükk” — hävitatud. Kirjastus tegi suuri pingutusi kaadri komplekteerimisel.

Kolme sõjajärgse aasta (1945—1947) jooksul on RK „Teaduslik Kirjandus” eesrindlikuks nõukogude kirjastuseks kujunemise suunas ära teinud suure töö: kirjastuse töö on organisatsiooniliselt välja arendatud, kaader komplekteeritud ja juurde õpetatud noori; töötajate pidevale kvalifikatsiooni tõstmisele paneb kirjastus erilist rõhku. Kirjastus on välja kujundanud arvuka väliskaastöölise kaadri, et võimeline olla kirjastamise alal täielikult ära kasutama neid võimalusi, mida pakub üha laienev trükitehniline baas.

RK „Teadusliku Kirjanduse” töö on läinud pideva tõusu suunas. Kui kirjastus suutis 1945. a. kirjastada 645 trükipoognat ehk 48% plaanist, siis 1946. a. oli tema raamatutoodang juba 1191 trükipoognat (99,2% plaanist) ja 1947. a. oli ta juba võimeline välja laskma 1357 trükipoognat (üldtiraažiga 520 000 eksemplari) kõrgemate koolide õpikuid, teaduslikke teoseid, populaarteaduslikku ja rakenduslikku kirjandust, täites selle aasta plaani 105%-liselt.

Kirjastuse ees seisab ülesanne viia oma töö organisatsiooniliselt veel kõrgemale tasemele ning panna erilist rõhku väljalastava raamatutoodangu ideoloogilise ja tehnilise kvaliteedi parandamisele, et kõrgeväärtusliku trükitoodanguga kaasa aidata meie sotsialistliku kultuuri ja majanduse edasisele tõusule ning sõjajärgse viis-aastakuplaani edukale täitmisele nelja aastaga.

Rahvaharidus Tartu linnas.

Tartu linna koolid ja kogu rahvaharidusvõrk sai fašistlike vandaalide võimutsemise ajal raskesti kannata. Enam kui pooled koolimajad purustati täielikult. Koolimööbel ja õppevahendid hävitati. Paremad õpetajad mõrvati, aeti koonduslaagritesse või kõrvaldati koolitööst. Kolme möödunud aasta jooksul, vaatamata suurtele raskustele, on Tartu linna haridusvõrk taastatud. Tartus töötab praegu 6 keskkooli, 10 seitsmeklassilist kooli, 2 töölisnoorte kooli, 1 mittestatsionaarne keskkool, 1 spordikool, 1 kurtummade kool, 1 pimedate kool — kokku 222 klassi ja 7044 õpilasega. Peale üldhariduslike koolide töötavad Tartus Industriaaltehnikum, Arve- ja Plaanindustehnikum, Kergetööstustehnikum ja Meditsiinline Keskkool — kokku 1323 õpilasega. Kvalifitseeritud nõukogude pedagoogide ettevalmistamiseks asutati NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsusel käesoleval aastal Tartus Õpetajate Instituut, kus õpib 565 üliõpilast. Seega ületab praegune Tartu üld- ja kutsehariduslike koolide õpilaste arv enam kui 20% võrra sõjaeelse õpilaste arvu.

Kõik koolikohustuslikud lapsed 7.—16. eluaastani käivad koolis. Kutsehariduslike koolide (tehnikumide) õpilased on varustatud riiklike stipendiumidega. Õpetajad on kõigis Tartu koolides olemas.

Õppe- ja kasvatustöö koolides on rajatud eesrindliku nõukogude pedagoogika põhimõttele ja kulgeb normaalselt. Õppeedukus kasvab pidevalt.

Enamik endisi koolihooneid on antud koolidele kasutamiseks. Nad on taastatud ja remonditud. Kõik koolid ja lasteasutised on varustatud vajaliku küttega.

Tartu linna koole on peale nõukogude võimu taastamist suurel määral täiendatud uue koolimööbliga. Koolid on saanud kahe viimase aasta jooksul 900 uut koolipinki, 120 õpetajate lauda, 50 klassitahvlit, toole ja muud koolimööblit.

Enamiku koolide raamatukogud ja õppevahendid hävitati fašistide poolt täielikult. Kõigil koolidel on nüüd raamatukogud, mida pidevalt uue kirjandusega täiendatakse. 1947. a. on koolide raamatukogud saanud enam kui 10 000 köidet uusi raamatuid.

Koolide õppevahendite kogusid on möödunud 3 aasta kestel suurel määral täiendatud. Möödunud 1947. a. jooksul on koolid saanud suure hulga väärtuslikke õppevahendeid, nagu mikroskoobe, kitsasfilmi-aparaate, teleskoobe ja palju muud füüsika, keemia, loodusteaduse, maateaduse jne. õppevahendeid.

Kõik Tartu koolid on varustatud vajaliku spordiinventariga. Kõigis koolides on loodud suusabaasid vajaliku arvu suuskadega. Käesoleva aasta kestel on Tartu koolid saanud 800 paari suuski sidemetega ja bambuskeppidega. Tartu Linna Täitevkomitee on 1947. a. kestel koolide inventari, õppevahendite ja raamatukogude täiendamiseks assigneerinud enam kui 1 200 000 rbl.

Suure Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeval avati Tartus Pioneeride Maja, mis on nägusalt sisustatud ja pakub meie lastele palju huvitavat isetegevuseks ja puhkuseks.

Suvel töötas Tartus sanatoorne pioneerilaager, kus 360 last 45 päeva kestel hästi kosusid ja huvitavalt aega veetsid.

Kuid vaatamata kõigile jõupingutustele ei ole Tartus seni veel kooliruumide küsimust suudetud täielikult lahendada. Koolimajade hävimise ja õpilaste arvu suure kasvu tõttu töötavad veel kõik koolid kahes vahetuses ja klassisid on üle koormatud. Lähemal ajal jõuab lõpule koolimaja taastamine Riia tn. nr. 111. Eeloleval suvel hakatakse uut suurt ajanõudeile vastavat koolimaja ehitama ülejõe-rajoonis Kivi ja Jaama tänava nurgale. Uude koolimajja ehitatakse 22 klassi ja peale selle hulk kõrvalruume, mida vajab eeskujulik nõukogude kool. Maja valmib 1949. aastal.

Kodanliku Eesti päevil kiratsesid Tartus mõned eralasteaiad, milledest ei olnud mingit kasu töötavail emadel, sest lasteaedades puudus toitlustamine ja lastega tegeldi ennelõunastel tundidel. Praegu töötab Tartus 7 lasteaeda 350 lapsega, kusjuures lasteaiad on avatud kogu päeva ja lastele antakse 3 korda päevas sooja toitu. Viisaastaku plaanis on ette nähtud veel 3 uue lasteaia loomine.

Erilist rõhku on lasteaedades pandud laste tervisele ja heaolule. Tartus töötab erirežiimi alusel Linna Sanatoorne Lasteaed ja iga lasteaia juurde on organiseeritud sanatoorne rühm tervislikult nõrgemaile lastele. Suvekuudel saavad need lapsed lisana tugevdatud toidunormi. Kasvatustöö lasteaias toimub kindlate meetodiliste juhendite ja töökavade alusel.

Vanemateta jäänud laste kasvatamise eest hoolitseb Tartu Linna Lastekodu, mis asub Mäksa vallas Kaagveres (13 km kaugusel linnast). Lapsi on seal 102, neist kooliealisi 86 ja eelkooliealisi 16. Lastekodul on olemas vajalik sisustus. Kõik lapsed on korralikult rõivastatud. Lastekodu sanitaarne olukord on hea. Ruumid on puhtad ja nõuetekohaselt korrastatud. Laste toitlustamiseks

ettenähtud toidunormid on rahuldavad, kindlustades täiesti normaalse toitlustamise. Lastekodu kasvandikud õpivad Kaagvere seitsmeklassilises koolis, mis asub lastekodu juures, möödunud aastal taastatud ruumides.

Kaagvere Lastekodu omab korraliku abimajandi, üldsuurusega 82 ha, millest 6 ha on juurviljaaia all. Abimajandist saadakse lastele riiklikele toidunormidele lisaks juurvilja, liha ja piima.

Tartu Linna TSN Täitevkomitee ja EK(b)P Tartu Linna Komitee on Tartu linna rahvahariduse taastamisele ja arendamisele osutanud suurt tähelepanu. Tartu linna töötajad on suure innu ja energiaga osa võtnud koolide ja lasteasutiste hoonete taastamisest ning remontimisest. Tartu linna töölised on valmistanud koolidele ja lasteasutistele saksa röövvalutajate poolt hävitatud inventari asemele uue ja parema sisustuse. Ainult 1947. a. kestel on Tartu linna koolid palju enam saanud uut koolimööblit, õppevahendeid, spordi-inventari, muusikariistu, raamatuid ja muid õppeabinõusid, kui seda kodanliku võimu ajal koolidele anti kümne aasta jooksul.

See näitab, millise suure hoole ja armastusega kasvatatakse nõukogude ühiskond oma noori.

Tervishoiualaseid saavutusi Tartus.

Inimese tervise kaitse on väga põhilise tähtsusega, sest rahva tervislikust tasemest oleneb ta poliitiline ning kultuuriline areng. Terves kehas peitub terve vaim, sel-
lepärast on tervise kaitsmine suur ja vastutusrikas üles-
anne.

NSV Liidu Konstitutsiooni alusel on igal kodaniku õigus ainelisele kindlustusele vanaduses, samuti haiguse ja töövõime kaotamise korral. Seda õigust kindlustab töölistele ja teenistujaile sotsiaalkindlustuse ja tasuta arstiabi laialdane andmine riigi kulul.

Kodanlikus Eestis ja fašistliku okupatsiooni ajal hädaldati, et arstidest on üleproduksioon. Kuid samal ajal oli töölistele arstiabi saamine raskendatud, sest tihti puudus raha arstile maksmiseks. Samuti olid ravimid kallid.

1940/41. a. hakati ellu rakendama tasuta arstiabi andmist Nõukogude Eestis. Fašistliku Saksamaa reetlik kallaletung ning Nõukogude Eesti ajutine okupeerimine katkestasid Nõukogude valitsuse poolt ülesseatud sihtide täitmise — veel laialdasema arstiabi andmise töötavale rahvale.

Tartu vabanemisel okupatsiooni ikkest 25. augustil 1944 oli linn ravi-asutiste poolest täiesti rüüstatud. Vabas-
tamise momendil ei töötanud Tartus ühtegi ravi-profü-
laktilist asutist. Samuti ei leidunud ka ühtegi arsti. Esi-

mese arstina ilmus tööle saksa vangist pääsenud dr. Vsevolod Grüntal, kes kohe alustas tööd linna haigla sisseseadmiseiga Tartu Linna Naistekliiniku ruumides. See oli esimene haigla linnas.

Vabariiklikud Kliinikud, mis ühtlasi on ka õppebaasiks Tartu Riikliku Ülikooli arstiteaduskonnale, olid fašistide võimutsemise tagajärjel kaotanud rohkem kui 75% kogu oma sisseseadest.

Tööd tuli alustada suurte raskustega, sest peale meditsiinilise kaadri puudusid ka algelisemadki põhivahendid, nagu inventar, elekter, vesi jne.

Osa ravi-profülaktilistele asutistele kuuluvast inventarist oli okupatsiooni ajal nõukogulikult mõtleivate tervishoiutöölise poolt sõjapakku viidud väljapoole Tartut. Selle kättesaamine aga peale sõjategevuse lõppu oli raske, sest puudusid transpordivahendid. Linna jäänud inventar oli kas põlenud, lõhutud või vastutustundetute isikute poolt laiali kantud.

Tookordse Tartu Linna Täitevkomitee Tervishoiuosakonna juhataja dr. A. Kalju energilise töö tulemusena ning sõjapaost linna tagasisaabunud meditsiinilise personali kaasabil ületati peagi esialgsed raskused.

Koos tervishoiutöölise pere kasvamisega Tartu linnas avati järjest uusi raviasutisi. Praegu on ravi- ja tervishoiuasutisi Tartus 35.

Ka Vabariiklikud Kliinikud on seatud töökorda ning teenindavad töötavat rahvast, olles samal ajal õppebaasiks tulevastele noortele nõukogude arstidele.

Kolme aasta ja nelja kuu tegevuse järel on tervishoiutöölise pere kasvanud ühelt arstilt 138 arstini ja 373 õeni, kes kõik on rakendatud ülesehitavasse töösse.

Nõukogude arsti ja keskmeditsiinilise töölise ülesanded on: 1) aktiivselt võidelda haigusi levitavate teguri-

tega, s. o. tegelda profülaktikaga, ja 2) ravida haigestunud organismi nii, et tööline säilitaks oma endise töövoime ja kaotaks seejuures vähem töötunde.

Tartu linna raviasutised võib jagada kolme põhilisse rühma:

- 1) statsionaarsed raviasutised (haiglad),
- 2) mittestatsionaarsed raviasutised (polikliinikud, dispanserid, nõuandlad) ja
- 3) muud asutised (lastesõimed, piimaköögid jne.).

Tartu haiglais ja kliinikuis leiavad ravi haiged mitmesugustest Eesti NSV kohtadest (umbes 50% on saabunud väljastpoolt Tartut).

Iga 1000 elaniku kohta on eraldatud 19 haiglavoodit.

Linna elanikkonna paremaks ja kiiremaks teenindamiseks on linn jaotatud 8-sse arstijaoskonda, mida teenindavad Tartu Linna I Polikliiniku jaoskonnaarstid ja -õed. Kooliõpilaste tervisliku seisundi parandamiseks töötab Lastepoliikliinik, kus iga kooli jaoks on eraldatud kooliarst ja -õde.

Isamaasõja invaliididele on võimaldatud väljaspool järjekorda tasuta eeskujuliku arstiabi saamine kõikides raviasutistes.

Dieetravi vajajaile on avatud dieetsöökla.

Laste heaolu kaitseks töötab meil neli lastesõime, kuhu töötavad emad võivad kuni 4 aasta vanuseid lapsi paigutada. Samuti töötab Tartus kaks piimakööki-toitlustusjaama, kus Lastenõuandla arstide poolt väljakirjutatud retseptide järgi nõrga tervisega ja kunstlikul toidul olevaile kuni 4 aasta vanustele lastele diiet-toitu jagatakse.

Kodutuile ja orbudele on loodud Imikute ja Väikelaste Kodu. Samuti on antud vanemateta jäänud lapsi patroonadile.

Töötava naise õiguste kaitsjana töötab Emade ja Laste Juriidiline Nõuandla, kuhu töötav ema võib igal ajal pöörduda tasuta juriidilise abi ja nõuande saamiseks.

Suvekuudel on avatud laste pioneerilaagrid ja laste suvisanatooriumid, kus lapsed veedavad mõnusalt ja kosutavalt oma koolivaheaega. Samuti olid 1947. a. suvel Tartu linna lastesõimede lapsed Elvas, kus nende toitlustamine toimus kõrgendatud normide alusel.

Nii rakendatakse Tartus NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 1944. a. 8. juuli seadlust praktiliselt ellu.

Tartu linna elanikkonda abistab nii õnnetus- kui ka raskete haigusjuhtude puhul Tartu Linna Kiirmeditsiinilise Abi Jaam, kes paigutab abi vajajad vastavaisse ravi-asutistesse.

Tartus töötavad Tuberkuloosi- ja Veneroloogiline Dispanser ja Tartu Linna Sanitaar-epidemioloogiajaam.

Tartu linna Neuro-psühhiaatriline Dispanser on nõrgamõistuslikud ja vaimuhaiged arvele võtnud ja Tervishoiuosakonna poolt makstakse neile igakuisi toetussummasid.

Tartu linna ravi-profülaktilised asutised ei ole mitte ainult taastatud sõjaeelsele tasemele, vaid on isegi uusi raviasutisi juurde loodud, nagu Tartu linna Tuberkuloosisanatoorium (täiskasvanuile), Laste Tuberkuloosisanatoorium, Onkoloogiahaigla ja -dispanser ning Laste Piimaköök ja Toitlustusjaam.

Tartu linna tervishoiuvõrgu parandamiseks ja laialdastele rahvahulkadele tasuta ning eeskujuliku arstiabi võimaldamiseks on sõjajärgsel perioodil kulutatud ligikaudu 40 000 000 rbl.

Kuid tervishoiutööline ei piirdu ainult tehtud tööga, vaid töötava rahva tervise kaitsel püsides seab ta endale

järjest uusi ülesandeid. Nii on avamisel V Lastesõim, ja Tartu Linna Nakkushaigla saab endale uued moodsad nõuetele vastavad ruumid. Haiglaploki ehitamine on ette nähtud Maarjamõisa väljale, milleks Tervishoiuministeerium on eraldanud vastavad summad. Töid on juba alustatud.

Ühiskondlik-poliitilisest elust on tervishoiutöölised aktiivselt osa võtnud. Nii õpib Marksismi-Leninismi Õhtuülikoolis 21 tervishoiutöölise, nendest 13 allasutise juhatajat. Parteikoolis õpib 14 tervishoiutöölise; ülejäänud täiendavad oma poliitilisi teadmisi iseõppimise teel või grupeerunult raviasutiste juurde vastavate lektorite juhatusel.

Eriti aktiivselt võtavad tervishoiutöölised osa kohaliku nõukogu valimise eelsest kampaaniast, tegutsedes innukalt agitaatoritena ja aidates kaasa valijate nimekirjade koostamisel ning täpsustamisel.

Eesrindlikumad ja poliitiliselt enamarenenud tervishoiutöölised on töötanud ja töötavad valimisringkondades ja -jaoskondades.

1946. a. korraldas sm. V. Grüntal Tartu linna ravi-profülaktiliste asutiste juures asuvad raamatukogud, kus arstid ja keskmeditsiiniline personaal võib oma teadmisi täiendada.

Juhtiv ja keskmeditsiiniline personaal on rohkearvuliselt osa võtnud Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi poolt korraldatavaist igakuistest konverentsidest. Samuti on kogutud teaduslikke materjale.

Raviasutiste paremaks teenindamiseks ja linna elanikkonna tervise ning heaolu kaitseks töötab Tartu Linna Tervishoiuosakonna juures Konsultatiivnõukogu koos Tervishoiu- ja Heaolukomisjoniga, kelle ülesandeks on jälgida kehtivate määruste ja korralduste täitmist tervis-

hoiu-heaolu alal ning ilmnevate puuduste kõrvaldamiseks kõigi abinõude tarvitusele võtmist komisjoni liikmete poolt.

Tervishoiuliste küsimuste selgitamiseks elanikkonnale on juhtiva ja keskmeditiinilise personaali poolt peetud sanitaaralase selgitustöö loenguid asutistes, tehastes ja koolides, keskmiselt 30 loengut kuus.

Alates 1947. a. juunist toimuvad Raadioringhäälingu Tartu saatejaama kaudu igal tööpäeval 10-minutilised loengud.

Dr. A. Kalju ja dr. L. Juhkami poolt on 1947. a. mais välja antud lastesõimedele rakendusliku iseloomuga teos „Praktiline käsiraamat lastesõimedele”.

Tartu linna tervishoiutöölisi on nende ennastsalgava töö eest korduvalt esile tõstetud NSVL ja ENSV tervishoiuministri poolt. Nii on autasustatud rinnamärgiga „Eeskujulik tervishoiutööline” 12 juhtivat töötajat. „Austuse märk” on antud ühele juhtivale töötajale. „Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga” on autasustatud 5 tervishoiutöölisi. Paljud kannavad medali „Vapra töö eest Suures Isamaasõjas 1941.—1945. a.”.

ÜK(b)P Tartu Linna Komitee ja Tartu Linna TSN Täitevkomitee poolt on antud eeskujuliku valimistöde läbiviimise eest aukirjad 9 tervishoiutöölisele.

Võib julgelt öelda, et Tartu linna tervishoiutööline on otsustavalt astunud bolševistlikule teele, et rakendada ellu Stalinlikku Konstitutsiooni ning teostada meie partei poliitikat.

Invaliidide, vanade ja töövõime kaotanute sotsiaalne kindlustus.

Nõukogude Liidus on töötajale täielikult tagatud õigus ainelisele kindlustusele vanaduses kui ka haiguse ja töövõime kaotamise korral. Riiklik sotsiaalkindlustus hõlmab kõiki töötajaid ja seda teostatakse riigi kulul. Töötajail on õigus tasuta puhkusele, ravile jne.

Kapitalistlikes maades töölistel need hüved kas puuduvad või on äärmiselt piiratud. Kodanliku Eesti töötajate sotsiaalne kindlustus põhines peamiselt tsaarivalitsuse ajal väljaantud seadustel ega vastanud kaugeltki töötajaskonna nõudeile ja vajadustele. Haigusetootus ja -kindlustus arvestati maha tööliste palkadest, sest riigi poolt ettenähtud summad olid minimaalsed.

Kodanlikus Eestis ei kuulunud suur osa töölisi, nimelt töölisel juhusel tööl, ehitustöölised jt., üldse sotsiaalkindlustuse alla. Tööliste ei makstud haigusabiraha kohe haiguse algusest, vaid alles neljandast haiguspäevast alates, ja ka siis ainult poole töötasu suuruses. Ülejäänud haiguskindlustuskulud tuli töötajal maksta omast taskust. Kapitalistlike tööandjate poolt loodi ka kindlustusühingud, millede ülesandeks oli tööõnnetuse puhul töövõime ajutiselt kaotanutele haigustasu maksmine, seejuures ei makstud aga töötajale haiguspäevade eest ikkagi nimetamisväärselt toetusraha.

Ei olnud kindlustatud ka töötajate heaolu vanaduses.

Pensioniõigust omasid riigiteenistujad ja vähene protsent suurest tööliklassist. Seetõttu tekkis kodanluse võimutsemise ajal teatav hulk töövõime kaotanud inimesi, kes ei suutnud enesele ülalpidamist leida, mille tõttu nad võeti nn. linnavalitsuse „hoolealusteks”. „Hoolealused” olid endiste kapitalistide, hallparunite ja teiste ekspluaatorlike klasside juhuslikud hooajatöölised, tervise kaotanud töölised, parandamatud haiged jne.

„Hoolealusele” anti kodanliku linnavalitsuse suurest armust „prii ülalpidamine” linna vaestemajas. Vaestemajas elavad invaliidid said hoolekandeosakonnalt vähest toetust, tasuta korteri vaestemajas ja vahetevahel tasuta küttepuid. Toitu neile ei antud. Invaliidide materiaalsed elutingimused sellistes vaestemajades olid täiesti ebatervishoidlikud ning äärmiselt viletsad.

Vanade invaliidide ja töövõime kaotanute paigutamiseks oli linnal peale vaestemajade veel mitu vanadekodu, kus anti invaliididele täielik ülalpidamine. Kuid tööliklassist päritolevaid invaliide sellised vanadekodud tavaliselt ei teenindanud. Neisse võeti enamikul juhtudest vastu vanakesi, kellede tuttavad ja sugulased suutsid maksta osa vanade ülalpidamiskulusid. Vanadekodudes valitsesid alalised arusaamatused, tülid teenistujatega ja suur vahe tegemine eri rahvuste vahel, mille tulemusena loodi kodanliku linnavalitsuse poolt eraldi vanadekodu „eliidile”, s. o. sakslastele ja balti kadakaile, ning eraldi kodud „alama rahva” jaoks, s. o. eestlastele ja venelastele. Mingit kultuurilist ega poliitilis-hariduslikku tööd ei tehtud.

See oli kodanlikus Eestis.

Nõukogude Liidus on töötajate sotsiaalkindlustus üldine. Eelarvetes ettenähtud kulutused riiklikule sotsiaalkindlustusele suurenevad iga aastaga. Riigi poolt

makstakse kolossaalseid summasid kodanike raviks, haigusrahadeks, sünnitusabiks ning laste ja emade hooldamiseks. Riiklike seadustega on antud töötajatele õigus haiguse puhul saada kuni 100% töötasust, emadele sünnitamise puhul palgalist puhkust 77 kalendripäeva ulatuses ja lastele abi- ning toetusraha. Ravi haiglais, sanatooriumides, puhkekodudes ja kuurortides on kõigile töötajatele kättesaadav ning ajaliselt piiramata.

Vanaduspensioni saavad mehed alates 60. eluaastast, kui nad on töötanud palgalisel tööil vähemalt 25 aastat, ja naised alates 55. eluaastast, kui nad on töötanud vähemalt 20 aastat. Invaliidsuspensioni saavad vanadusest sõltumata kõik palgalised töötajad, kes on arstliku komisjoni poolt invaliidiks tunnistatud. Teaduse, tehnika, kunsti ja kirjanduse alal töötajatele ning neile, kel on teenid riigi ees, makstakse pensioni personaalselt. Samuti makstakse pensioni Isamaasõja invaliididele, Nõukogude Armees invaliidideks muutunuile ja langenud sõjaväelaste perekondadele.

Pensioni makstakse ka siis, kui pensionär jätkab töötamist. Nõukogude valitsus on välja andnud palju määrusi Isamaasõja ja teiste kategooriate invaliidide, personaalpensionäride, hooldepensionäride ja langenud sõjaväelaste perekondade pensioneermiseks ning nende materiaalse olukorra kindlustamiseks. Kõigi nende suurte ülesannete täitmine lasub esijoones kohalikel sotsiaalkindlustus-osakondadel.

Tartu Linna TSN Täitevkomitee Sotsiaalkindlustus-osakonna tööd vaadeldes näeme, et peale rasket okupatsiooniaga on tehtud hulk tõhusat ülesehitavat tööd, et tagada meie töötajaskonnale nõukogude sotsiaalkindlustuse kõiki hüvesid.

1. septembril 1944, päeval, mil Täitevkomitee Sotsi-

aalkindlustusosakond alustas oma tegevust, olid kõik Tartu linnas asuvad sotsiaalkindlustusasutiste hooned tugevasti kannatada saanud. 2 invaliidide kodu oli täiesti maha põlenud, 2 invaliidide kodu ja 3 ühiselamut olid muutunud kasutamiskõlbmatuks. Kokku oli kas üldse või ajutiselt kasutamiskõlbmatuks muutunud 8 invaliidide kodu ja ühiselamuid põrandapinnaga 4800 m². Osakonna ruumid olid rüüstatud, kantselei ja pensionidokumendid ning osa arhiivimaterjalidest hävinud.

1944. aasta lõpuks suudeti tööle rakendada 3 invaliidide ühiselamut linnas ja 2 invaliidide kodu maal, kusjuures voodikohtade üldarv nii ühiselamuis kui ka invaliidide kodudes ulatus ligemale 200-ni.

Invaliidide ja hoolealuste teenindamine invaliidide kodudes ja ühiselamuis oli küllaltki raskendatud materjalide, varustuse ja mööbli puudumise tõttu, mille tagajärjel kannatas ka invaliidide sanitaarne teenindamine. Osakonnas suudeti korraldada kantseleidokumendid, taastada allesjäänud pensionitoimikud ja hooldepensionäride dokumendid. Organiseeriti Arstlik Tööekspertiisi Komisjon. Osakonnas oli arvel Isamaasõja invaliide, pensionäre, hooldepensionäre ja Nõukogude Armeesõjajärgsete perekondi (pensioni ja toetuse saajaid) kokku 1154 inimest, kellele maksti pensionideks ja ühekordseteks toetusteks välja 78 984 rbl. Pensionäride ja invaliidide materiaalse heaolu parandamiseks anti osakonnast välja riietusesemeid, tööstuskaupu, toiduaineid, paberosse jms.

Täitevkomitee sotsiaalkindlustuse üldkulutused olid 1944. a. 281 277 rbl.

Arstliku Tööekspertiisi Komisjoni poolt vaadati aasta lõpuni läbi 1165 haiget.

1944. a. jooksul suudeti luua sotsiaalkindlustusasutiste võrk ja rakendada see tööle. Ajutiselt tuli jätta

töösse invaliidide ühiselamud, sest võimalused invaliidide kodude võrgu laiendamiseks olid piiratud. Tookord esines nii osakonna kui ka allasutiste töös küllaldaselt puudusi, sest kaadrid olid uued ja koosnesid peamiselt vilumata tööjõust.

1945. a. laienes sotsiaalkindlustusalane töö tunduvalt. Loodi juurde 3 uut invaliide teenindavat asutist. Linna töötajaskonnast selgitati ametiühingute organisatsioonide kaudu välja hulk pensioniõiguslikke kodanikke, mistõttu ka osakonnal tekkis järjekord pensionide taotluste läbi vaatamisel. Pensionäride üldarv oli 1945. a. lõpuks 2695 inimest. Pensionäride arvu suurenemisega suurenesid ka pensionideks ja toetusteks väljamakstavad summad. Pensionilise kindlustamise kõrval suurenesid ka ülesanded invaliidide heaolu teenindamise osas. Aasta lõpuks teostati kõikide invaliidide koduse olukorra kontroll. Olukorra parandamiseks jagati Isamaasõja ning teiste kategooriate invaliididele ja pensionäridele välja hulk tööstuskaubaordereid, riietusesemeid, jalatseid, toiduaineid ja mööblit. Osakonna kaudu suunati tööle 43 Isamaasõja invaliidi.

Kõigi invaliidide heaolulise teenindamise paremaks muutmiseks ja osakonna töö abistamiseks loodi Tartu Pensionäride Abistamise Kassa, mille juurde organiseeriti abimajand ning kingsepa- ja rätsepatöökoda.

Arstlikus Tööekspertiisi Komisjonis vaadati läbi 6512 haiget ja invaliidi.

Sotsiaalkindlustusosakonna üldkulutused tõusid võrreldes 1944. aastaga enam kui 10 korda.

1946. ja 1947. aasta kujunesid sotsiaalkindlustusosakonna võrgu ümberkorraldamise ja tehtud töös esinevate puuduste kõrvaldamise ajajärguks. Invaliidide kodu juures asuti organiseerima abimajandit.

Invaliidide kodudes täiendati pidevalt pesu- ja voodivarustust. Mitmesaja tuhande rubla väärtuses on saadud mitmesugust varustust Sotsiaalkindlustusministeeriumilt. Varustuse täiendamise tõttu on paranenud invaliidide sanitaarne teenindamine. Perioodiliselt iga 10 päeva järel korraldatakse saunaskäimist, pesu vahetamist, arstlikku kontrolli jne. Invaliide toilitatakse täiesti korralikult. Invaliidide kodudes on kultuuriline töö viidud nõutavale tasemele.

Kodu külastavad lektorid, korraldatakse koosolekuid, kinoetendusi, invaliididele on kättesaadavaks tehtud raamatute ja ajalehtede lugemise võimalus.

Pensionäride üldarv oli 1946. a. lõpuks 2631 inimest. 1947. a. 1. detsembriks oli pensioni saajate üldarv 4136. Eriti suurt tõusu on märgata tööpensionide alal, milliseid 1946. a. lõpuks oli 1916, nüüd aga 2631. Seoses pensionäride arvu suurenemisega on suurenenud osakonna kulutused pensionide ja toetuste väljamaksmiseks. 1946. a. maksti pensionideks ja toetusteks 3 731 221 rbl. Peale eespoolnimetatute maksti aasta lõpuni välja osakonnaga liidetud Sõjaväelaste Perekondade Riikliku Hooldamise ja Heaolu Osakonna poolt sõjaväelaste perekondadele pensione ja toetusi 651 683 rbl.

Peale selle on invaliide abistatud korterite remontimisel, remondimaterjalide eraldamisel nende jaoks, aia-maa saamisel, mitmesuguste majatarvete muretsemisel ja paljude teiste teenustöödega. Invaliidide abistamine toimub koduse olukorra kontrollimise alusel, mida teostavad ellukutsutud aktiivid ja alalise Sotsiaalhoolduskomisjoni liikmed.

Arstlikus Tööekspertiisi Komisjonis on 1944.—1947. aasta jooksul läbi vaadatud 12 469 inimest.

Nii näeme, et nõukogude sotsiaalkindlustus on tõeliselt töötajate heaolu teenistuses ja täielikult rakendatud invaliidide, vanade ja töövõime kaotanud kodanike heaoluliseks teenindamiseks, olles ellu rakendatud nii, nagu see on fikseeritud Stalinlikus Konstitutsioonis.

Sisu.

	Lk.
Saateks	3
Tartu linnas teostatud ehitus- ja kommunaalalased taastamistööd aastatel 1944—1947	5
Elamispinna taastamine	6
Heakord	11
Haljasalad	13
Ühiskondlikud tööd	16
Linna ehistamise üldsuund	18
Tartu tööstus	24
Teadusliku uurimise ja õppeasutiste ning kunsti- ja kirjastamisala saavutusi	29
Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tartu Filiaal.	29
Tartu Riiklik Ülikool	32
RT „Vanemuine”	36
Tartu Riiklik Kunsti-instituut.	37
RK „Teaduslik Kirjandus”	39
Rahvaharidus Tartu linnas	40
Tervishoiualaseid saavutusi Tartus	44
Invaliidide, vanade ja töövõime kaotanute sotsiaalne kindlustus	50

Vastutav toimetaja A. Preemet.

Tehniline toimetaja A. Pill.

Ladumisele antud 30. XII 1947. Trükkimisele antud 6. I 1948. Paberi kaust 73 × 103,1/32. Trükipoognaid 1,75. Autoripoognaid 2,0. Arvestuspoogn. 2,3. MB 01003. Laotihedus trpg. 30400. Tiraaž 3200. Trükikoja tellimus nr. 2622. Trükikoda „Hans Heidemann“, Tartu, Vallikraavi tn. 4.

Послевоенные достижения в городе Тарту с 1944 по 1947 год

На эстонском языке.

Эгосиздат „Научная Литература“, Тарту.

20 kop.

A-1

16909

215716

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00465856 5